

בעלות /

מאת ש"י פנואלי

אמנות של עגנון עושה לסיפורו רות יותר משעוסק בספרות עצמה כתרופים. עושה הוא סגנונו סתרו, זה הכגון שריחמסורת לו ותוהם כשרות דורות טבע בו. כאילו אין מראדעיניהם. החמירה שבסיפורי עג' הוא מבקש דבר חדש ואין בו כן המרד ולא כלום. עושה הוא גינוני מסך בינו לבין דורו, אלה הגינונים שהם המשך אמונים בעיני התמימים וכלייהתירה בעיני נבונים. סוד. מדרכו של אדם לחמדו מנוחה ולאחוב שבתו בתוך עמו ולהיות בן דורו ומעמדו ולא לערער עולמם של סביבו והש' קפת עולמם של עמותיו. מין סבילות היא לו, המכסה כצעיף על פעילות עיומה הנעשית בצניעה ובאין דעת בעלים. דונה הוא בסבילי' וזו לאחד מאנשי סיפורו "בדמי ימיה", הוא עקביה מזל. שאינו עושה דבר, אך כל הנעשה סביבו לטובתו נעשה והכפזו המוצע. כמוהו כגיבור שני של סיפורו, הוא יעקב רכניץ ב"שנר עת אמנים", שאינו מבקש דבר ואי' בקשתו היא מעין עשייה שהכול ער' שים בקשתו האינטימית ביותר. תהי' רה שבסיפורי עגנון עתירה היא שתתגלה. דומה הוא לאחד מהסופרים הללו שבשעתם שלום היה להם עם דורם, כאילו משלו הוא ובו הוא עומד ואת הפזו הוא עושה ואת צחר' קו הוא צוחק ושליח ציבור הוא לו וזה לתפלתו; אך הדורות הבאים רק הם מבינים לו ולחפצו ולבשר רה. ויצירתו היא להם איגרת לכושר רה שלוחה מדור אל דור. מדור שלא הוכשר לדור שהוכשר והבגיר לבי' ונלמעשה נועז. הלא כן היה סר' וננטס פה לדורו הלוועג לאבירות עם ראשית לידהה של הבורגנות ואילו בדורותינו הוא פה לאבירות הנשה המורדת ולוחמת נגד קדשה המסר' אבים והמנונים של אותה בורגנות עצמה... הלא כן היה דאנטה עם פיהם של אדוקי הכנסייה הנוצרית בדורותיו וערך להם הופת ושפת להם עדן כמושגיהם; ובדורותינו צמה צמיחה אחרת ורגשו הרחיק הרחק מכל פולחן ואינו אלא שגיון לבס של משוררים ננועי ערגת אהבה. ש' דבר אין לה עם ציורי התיאולוגיה ומושגיה.

עגנון בדורו יודע לקורא העברי כסופר משלומי אמוני המסורת. בבית הספר, המטפח ברגיל תולדות הספ'

ערכי הגות ונוי שעדיין לא היו לנו חו רופא, שגזל את דינה מידי כל כמותם, והיא סרה לראות. נמשיך נא אהביה ומידי כל העתידים לאהבה, ונסור לראות. נתבונן הפעם בפניה אחת של סיפורו ובעניין אחד שבו, ראוי לה, והכרה הוא לו שיפסידנה. הוא עניין הבעלות. אפשר שעגנון עצמו שבתו בין בעלי בתים ובעלי עסקים והוא כאחד מזהם ואפשר שגם הוא בעלים לו ולסיפוריו שהוא מספר. אך סיפורו עצמו לא כן עמדו. סיפורו הוחר חתירה עצומה נגד הבעלות בתוך השיפת שרשיה ויסודותיה. שניים מ' בין סיפוריו שסיפר בכגון זה האחד הוא מעשה באשה שנקנית, הוא ס' פורו "הרופא וגרושתו", והאחד מ' שה באיש שנקנה, והוא סיפורו "שבועת אמנים".

אשה נקנית... האחות דינה נישאה לו לרופא והוא רואה עצמו כב' מול שאין כמוהו. אהרים לא הגיסו דעתם והוא, הרופא, הגיסו דעתו ודינה ניש' אה לו. יכול אותו רופא, שנחמזל מולו, שיטמח ויראה היים עם הא' שה אשר אהב. אך לא כן בסיפורו של עגנון. מן הרגע שקמה לו האשה לקניין באה בו הנצוקה. מציק לו הקני' יין ולא ישקוט ולא ינות עד אשר יפסידו. מעין דיאלקטיקה היא זו בסיפורו של עגנון. באז היה הרופא לבעל הוא מבקש להיות גם בעלים מוחלט לקניינו, שאין לאהרים ולק' בו. ואם בטוח הוא שאין לאהרים חלק בדינה בהווה, הרי בעבר היה לאהרים חלק בה ובעלותו תומעת שההא דינה חלוטה לו גם בעבר, וכיון שהעבר אינו ניתן לשינוי, הוא מקפח גם את ההווה עד שתפקע בעלותו לגמרי ויתן לה גט לאשהו האהובה. אהוב יאהב אותה וגרש יגרשה. כי זו זרמה של בעלות, שמי רוב להיטותה אחר השלימות וההח' לטיה היא הורסת את עצמה. כיצד? הבעלות פשה היא, כיוון שהיא גור' לה את קנייניה מאחרים, אדם שהיה לבעלים יוצר בתוך עצמו הרגשת' חא וממילא גם פחד וראגה מפני אידון קניינו. מרבה נכסים מרבה דאגה. פחד זה הוא שגורם לו לחזק קניינו ולהרבותם ולהחליטם לעצמו. הרגשת' ההטא היא המפרנטת אותו פחד. יוגיעת שניהם, של הרגשת' החטא ושל הפחד, מביאה את האדם להפסק בעלותו, וכך אתה מוצא באר'

(הכשרן בעמוד 10)

בעלות

(סוף בעמוד 4)

בטחנת יסייע בידה וקנין אביה יסעדה. בהתחרות המיוחץ שבין הנערות תהא היא הנוצחת ותיטול את זך האצות וגם את יעקב רכניץ תיטול ויתקיימו דבריה שהיתה אומרת בקטנותה: "יעקב שלי הוא כשאגדל אקח אותו לאיש..."

שום משכילים אנו בני'אדם מודר' נייס, מבקשי חופש, לנו ולכל באי עולם, ולמעשה גרועים אנו מכל מח' זיקי נוסנות"... נתעורר בו השטן של הרכישה והבע לעצמו בעלות מל' אה על קניינו, גם לשעבר, לעומתו גברה הרגשת החטא שבבעלות והב' עה החזרת הגזילה, והאדם המודרני, מבקש החופש, נכנע לשניהם ומפקיע עצמו מבעלותו.

לא כן סופה של בעלות בסיפור "שבועת אמונים", שהוא מעשה באיש שנקנה... יעקב רכניץ, שגם הוא מב' בני עניים, הרגשה פנימית לו כאילו מכור הוא לקונסול מר אהרליך ול' עושנה בתו מאז ילדותו. הוא קניו לבית הקונסול בסוד השבועה ובסוד התבטלותו בפני בית'האצילים ההוא ובסוד נהייתו הילדית אחר שושנה ובסוד גידולו והיניכנו בכספו של הקונסול. חכמה רבה שקנה לא הועי' לה לו להחיר את שבועתו לשושנה; עצמאותה הכלכלית לא הצליחה לשח' ררו מתלותו בידו הנדיבה של הקני' כול. שש נערות שמסובבות איהו ומחזרות אחריי, שכל אחת מהן נאה מהברתה וכל אחת טובה מהברתה וכולן כאחת משתוקקות לו והוא גב הוא הויסק בהן, לא זיעזעו בטחונם של הקונסול ובתו כי להם הוא יעקב רכניץ קניו ולא יישטט מידם. ויעקב רכניץ, אדם מודרני גם הוא, מבקש חופש מזיקת התלות בקונסול ומזי' קת השבועה לשושנה, שאם עוד יאהבנה, בזכות סגולותיה יאהבנה, כאת רהל ולאה ומירה ותמרה ורעיה ואחיות, הואחכות רשל יומין וחורין, ולא בשל שבועת'ילדות, את טעם התעסקותו בהקר אצות אין הוא מיי' שב כטעם קרוב ומתקבל על הדעת, שכשהיה ילד היה משחק עם שוכנה בבריכה שבגן ופעם קפנה שושנה לתוך הבריכה ונעלמה ושוב עלתה משם כששערה שותת מים ומכוסה אצות כבת גלים. טעם זה עשרי להזכיר לרכניץ את שבועת'האמונים ולהזק בו כוחה של שבועה זה שכי' שם באצותיה של שושנה מלוח את חייו כמקצוע של מחקר כן השבועה הזו מלוח חייו מהובת לבו על כן רחיק רכניץ את טער התעסקותו בהקר אצות לתחומי אגדה רחוקה רחוקה מהויתתה של שושנה: לילה אחד קרא בהומירוס, שמע קול כקול גלי הים, ועדיין לא ראה את הים. סגר את הספר וזקף אוזניו לשמוע. ואיתו קול ממוצץ והולך כקול מים רבים, מאז נמשך אחר הים, וכשעמד לבהוד לו מקצוע, ידע למה הוא מת' בקשו... טעם זה אגדי בא להפקיעו מהמציאות שנשרגה עליו, לקרוא לו דרור.

אך הקונסול ובתו שושנה אינם דר' ששים לכך, עשיר הוא הקונסול וממ' עמד עשירים, הבעלות ירושה היא לו וקבועה בנכשו בחוק. קניין זה שקנה את רכניץ מתיישב יפה עם קנייניו הקודמים ואינו מביא אותו בריב מצפוננו, רכניץ אין הוא גזילה בידיו ואין הוא מחזיק בידו כלל, לא הוא ולא שושנה, חופש כלא גתון לו לטייל עם שש הנערות כחפנו, אך לא יימלט רכניץ, שושנה חולה במחלת השינה, ישינה היא ויכולה לישון בלי חשש גם בלא מחלתה, אין להם לקונסול ולשושנה הטא' בעלות. חוק היא להם מדורות ואין בנפשם עוררין עליו, יגשש לו לבו של יעקב רכניץ ויתאווה פעם לרהל ופעם ללאה וינטק לה לתמרה, אין סוד וסכנה, כשתבוא עת סכנה וחרעה והתחרות, תקיץ שושנה משנהה ותבוא לטייל את שלה, שבועת'האמונים תעוררה משנתה,